Τὰ ἐρείπια ταῦτα κεῖνται παρὰ τὸ αὐτόθι ἐκκλησίδιον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, ἱδρυθὲν ὑπὸ τῆς εὐλαβείας τῶν κατοίκων εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ὅτι ἐκεῖ συνελήφθη ὁ πολιοῦχος Πατρῶν Ἀπόστολος Ἀνδρέας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν, καὶ ὀλίγον ἄνωθεν αὐτοῦ παρὰ τὸν ἅγιον Κωνσταντῖνον καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου σῴζονται σαφῆ τὰ ἴχνη τοῦ φρουρίου τῆς πόλεως τῶν ἱστορικῶν χρόνων.

Ἐὰν τὸ φρούριον τοῦτο τῶν ἱστορικῶν χρόνων περιέχῃ καὶ λείψανα παναρχαίας ὀχυρώσεως, ἐὰν τὰ ἴχνη τῆς πόλεως τοῦ Λεοντίου φθάνουν εἰς τοὺς παναρχαίους χρόνους, ἐὰν δηλ. εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν ὑπῆρχεν ἡ πόλις ἡ παναρχαία, εἰς ἣν ἀνήκει τὸ ἐρευνηθὲν Μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον ὡς καὶ τὸ περαιτέρω ἐρευνηθησόμενον, ὅλα ταῦτα εἶναι ζητήματα, τῶν ὁποίων τὴν λύσιν θὰ ἐπιδιώξῃ ἡ ἔρευνα τοῦ ἑπομένου ἔτους.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

7. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΠΕΛΛΗΝΗι

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνασκαφικὴν ἔρευναν τῆς Ἀχαϊκῆς Πελλήνης παρέσχεν ἡ κατασκευὴ τοῦ παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα τμήματος τῆς ἀπὸ Ξυλοκάστρου εἰς Τρίκκαλα ἀγούσης ἁμαξιτοῦ, καθ᾽ ἣν οἱ ἐργάται προσέκρουσαν, ἐν θέσει Πόρτες καὶ ἀλλαχοῦ, εἰς ἀρχαῖα λείψανα καὶ τάφους, ὧν τοὺς λίθους ἀφαιρέσαντες ἐχρησιμοποίησαν ἀνεμποδίστως πρὸς οἰκοδομίαν νεωτέρων ἐντοπίων κτισμάτων ὡς π. χ. τοῦ παρὰ τὴν εἰρημένην ἁμαξιτὸν καφφενείου τοῦ Ἰω. Γκόλια, ὅπερ ὁλόκληρον ἐκτίσθη ἐκ λίθων ἀρχαίων, ὧν εἷς ἐνεπίγραφος. Μεταβὰς ἐπὶ τόπου πρὸς ἐξέτασιν τῶν γενομένων ζημιῶν ἐθεώρησα σκόπιμον, πρὸς πρόληψιν περαιτέρω λεηλασίας τῶν ἀρχαίων κτισμάτων, νὰ ἐπιληφθῶ ἀμέσως τῆς συστηματικῆς ἐρεύνης τῆς ἀρχαίας Πελλήνης, ἧς τὴν θέσιν πάντες οἱ παλαιότεροι τοπογράφοι[1] καθώρισαν ἐπὶ τῶν κλιτύων τῆς πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ χωρίου Ζούγρα ἡμικυκλικῶς ὑψουμένης καὶ γεμούσης ἀρχαίων λειψάνων ράχεως Τσέρκοβας[2], στηριχθέντες κυρίως ἐπὶ τῶν σχετικῶν

---

[1] *Leake:* Travels in the Morea. London 1830 τόμ. III σελ. 216. *Puillon - Boblaye:* Recherches σ. 29. *Curtius:* Peloponnesos. Gotha 1851 τόμ. I σ. 481. *Bursian:* Geographie von Griechenland τόμ. 2 σ. 341. *Frazer:* Pausanias description of Greece. London 1898 τόμ. IV σ. 481.

[2] Ἡ ὀνομασία τῆς ράχεως Τσέρκοβα προῆλθε πιθανώτατα ἀπὸ τῆς παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς, ἧς τὰ ὀγκώδη ἐρείπια προβάλλουσι κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ράχεως. Τσέρκοβα (Crekva) σημαίνει ρωσσιστὶ τὴν ἐκκλησίαν· τὸ ὄνομα λοιπὸν θὰ ἐδόθη πιθανῶς εἰς τὴν ράχιν ἤδη ἀπὸ τῆς Σλαβικῆς ἐποικήσεως τῆς Πελοποννήσου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

μαρτυριῶν τοῦ Παυσανίου [1], τοῦ Στράβωνος [2] καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου [3].

Πρώτη σκαφικὴ διάπειρα ἐγένετο, κατὰ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου 1931 ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Τσέρκοβας, ἔνθα διεφαίνοντο ἐντὸς ἀγρῶν σταχύων λείψανά τινα κτηρίων. Ταῦτα ὅμως ἀποκαλυφθέντα ὁλοσχερῶς ἀπεδείχθησαν ἀνήκοντα εἰς πτωχοτάτας κατασκευὰς τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν ἢ καὶ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων.

Ἐγκαταλειφθείσης τῆς κορυφῆς ἐπεχειρήθη ἡ ἔρευνα ἡμικυκλικοῦ τινος κτηρίου κειμένου ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ ΝΔ βλεπούσης κλιτύος τῆς ράχεως. Εἶναι δὲ τοῦτο θεατροειδὴς ἐξέδρα, διαμέτρου 13. 80 μ., τῆς ὁποίας σῴζονται σήμερον τρεῖς μόνον σειραὶ ἑδωλίων κατεσκευασμένων δι' ἀνομοίου καὶ δευτέρας χρήσεως ὑλικοῦ. Καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὅμως ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑδωλίων δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι μεγάλος καθόσον τὸ ὕψος τοῦ πρανοῦς ἐφ' οὗ εἶναι τοποθετημένα τὰ ἑδώλια εἶναι μικρόν. Δὲν πρόκειται ἑπομένως περὶ θεάτρου ἀλλὰ μᾶλλον περὶ θεατροειδοῦς τινος ἐξέδρας χάριν ἴσως ρητορικῶν ἐπιδείξεων ἢ μαθημάτων. Τὴν ἡμικυκλικὴν ὀρχήστραν περιβάλλει παράφραγμα ἐκ καλῶς εἰργασμένων πωρίνων ὀρθοστατῶν, πάχους 0.185, τοποθετημένων εἰς ἀπόστασιν 0.44 ἀπὸ τῆς κατωτάτης σειρᾶς τῶν ἑδωλίων. Κατὰ δὲ τὴν ἀνατολικὴν πάροδον διεσώθησαν τὰ θεμέλια ὀρθογωνίου τινὸς κτίσματος — πιθανῶς τοῦ ἀνατολικοῦ πέρατος οἰκοδομήματος σκηνῆς—κατεσκευασμένα διὰ μεγάλων σχετικῶς λίθων συνδεομένων διὰ κονιάματος. Κατὰ τὴν σκαφὴν τῶν θεμελίων τούτων εὑρέθη τεμάχιον κοίλης κεράμου ἐφ' οὗ τμῆμα σφραγίσματος μὲ τὴν ἐπιγραφὴν

. . . ΑΝΑϹ *([Πελλ]άνας ;)*

*
* *

Μετὰ τὴν σκαφὴν τῆς ἐξέδρας ἡ ἔρευνα μετετοπίσθη ἀπὸ τῆς Τσέρκοβας εἰς χθαμαλόν τινα πρόβουνον κείμενον πρὸς Α. τοῦ χωρίου Ζούγρα, ἐν θέσει ὀνομαζομένῃ ὑπὸ τῶν ἀλβανοφώνων ἐντοπίων Σεντερήνα. Ἐν τῷ ἐνταῦθα ἀγρῷ τοῦ κ. Ἰωάννου Δέμη, ὃν λίαν εὐγενῶς ὁ ἰδιοκτήτης παρεχώρησε πρὸς σκαφήν, ἀπεκαλύφθη εἰς μικρὸν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους βάθος (0.50) κρηπίδωμα μεγάλου κτηρίου κατεσκευασμένον διὰ μεγάλων λιθοπλίνθων (Quader) ἐγχωρίου μαλακοῦ πωρολίθου (εἰκ. 1). Τὸ κρηπίδωμα τοῦτο βαῖνον ἀπὸ Α. πρὸς Δ. ἀπεκαλύφθη μέχρι τοῦδε εἰς μῆκος 18 μέτρων, ἀποτελεῖται δ' ἐξ εὐθυντηρίας καὶ τριῶν ἰσοϋψῶν ἀναβαθμῶν, ἐλλειπῶς σῳζομένων. Κατὰ τὸ ἀνατολικόν του ἄκρον τὸ κρηπίδωμα κάμπτεται κατ' ὀρθὴν γωνίαν, τοῦ δὲ καθέτου τούτου σκέλους διατηρεῖται μόνον ἡ κατωτάτη στρῶσις τοῦ θεμελίου.

[1] *Παυσαν.* VII, 26, 5.
[2] *Στράβ.* Γεωγρ. σ. 386 (σ. 547) ἐκδ. Λειψίας Meineke.
[3] *Ἀπολλων.* Ἀργον. I, IV, 176.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

Τὸ μέγεθος καὶ ὁ προσανατολισμὸς τοῦ οἰκοδομήματος χαρακτηρίζουσιν αὐτὸ ὡς ναόν, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους θὰ μετετράπη εἰς ἐκκλησίαν [1] κατόπιν δὲ καὶ εἰς κοιμητήριον, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν παρατηρηθέντων ἰχνῶν τῆς ἀψῖδος τοῦ ἱεροῦ καὶ ἐκ τάφων χριστιανικῶν ἀνοιχθέντων ἐντὸς τῶν λίθων τοῦ ἀρχαίου κρηπιδώματος. Ἐξ ἑνὸς μάλιστα τῶν τάφων τούτων προέρχεται καὶ τεμάχιον ὡραίου χαλκοῦ «βασταγίου»

Εἰκ. 1. Λείψανα τῆς κρηπῖδος ναοῦ.

(= ἁλύσεως ἐξαρτήσεως) κανδήλας, ἢ πολυκανδήλου ὅπερ κατέθεσα εἰς τὸ βυζαντινὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν.

Κατὰ τὴν σκαφὴν τοῦ κρηπιδώματος ἀνευρέθησαν τὰ κάτωθι ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, πώρινα πάντα καὶ ἀρίστης ἐργασίας.

1) Τμῆμα βαθμίδος μετὰ δύο ὑποτομῶν, ὁλικοῦ ὕψους 0.24.

2) Τεμάχιον δωρικοῦ κιονοκράνου διατηροῦν καὶ ἴχνη λεπτοτάτης κονίας. Ὁλικὸν ὕψος (ἄβακος, ἐχίνου καὶ ὑποτραχηλίου) 0. 276 (εἰκ. 2). Ἡ καμπύλη τοῦ ἐχίνου, ἐλαφρῶς παραβολική, καταλήγει εἰς 4 ἱμᾶντας. Ἐκ τῆς χορδῆς τῶν ραβδώσεων τοῦ ὑποτραχηλίου ὑπολογίζεται ἡ ἄνω διάμετρος τοῦ κίονος εἰς 0.576.

---

[1] Εἰς ταύτην τὴν ἐκκλησίαν ὀφείλεται πιθανῶς ἡ ὀνομασία τῆς θέσεως Σεντερήνα = Ἁγ. Εἰρήνη.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

3) Ἐπίκρανον παραστάδος ὁλικοῦ ὕψους 0.33, ἀριστερὰ τεθραυσμένον. Συνίσταται ἐξ ἄβακος, ὑψηλοῦ δωρικοῦ κυματίου καὶ πλατείας κάτωθεν αὐτοῦ ταινίας (εἰκ. 2).

Εἰκ. 2. Ἐπίκρανον παραστάδος.

4) Τὸ κάτω τμῆμα γωνιαίας τριγλύφου μετὰ συμφυοῦς μετόπης. (εἰκ. 3). Πλάτος τριγλύφου 0.46, μετόπης (0.75 — 0.03 =) 0.72 μ.

Ἡ ἐργασία, ἡ μορφὴ καὶ αἱ ἀναλογίαι τῶν εὑρεθέντων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ κατατάσσουσιν αὐτὸν εἰς τὸ β´ ἥμισυ τοῦ 5ου ἢ τὸ α´ ἥμισυ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος.

Ὁ Παυσανίας ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ἐπινείου τῆς Πελλήνης Ἀργοναυτῶν (ἢ Ἀριστοναυτῶν, παρὰ τὸ σημερινὸν Ξυλόκαστρον) εἰς τὴν πόλιν συναντᾷ πρῶτον τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς, ὅπου ἦτο ἀνιδρυμένον τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς θεᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου. Ὁ ναὸς οὗτος ἦτο κατὰ τὸν αὐτὸν περιηγητήν, ἐκ λίθου ἐγχωρίου κατεσκευασμένος. Καὶ ἡ μὲν θέσις καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ ἀνευρεθέντος ἐν Σεντερήνᾳ, κρηπιδώματος συμφωνοῦν πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου λεγόμενα, ἀλλὰ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη δὲν δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς χρόνους ἀρχαιοτέρους τοῦ 430 π. Χ. (διπλῆ ὑποτομή, καμπύλη ἐχίνου). Μόνον δ' οἱ λίθοι τῆς κρηπῖδος, οἵτινες παρουσιάζουσι τὸ ἀρχαϊκὸν διὰ λιθάγρας σύστημα ἀνελκύσεως δύνανται νὰ χρονολογηθῶσι ἀπὸ τοῦ α´ ἡμίσεος τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἂν λοιπὸν τὸ εὑρεθὲν κρηπίδωμα ἀνήκει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐγένετο ἀνακατασκευή τις αὐτοῦ κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα,

Εἰκ. 3. Γωνιαία τρίγλυφος καὶ τμῆμα κιονοκράνου.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

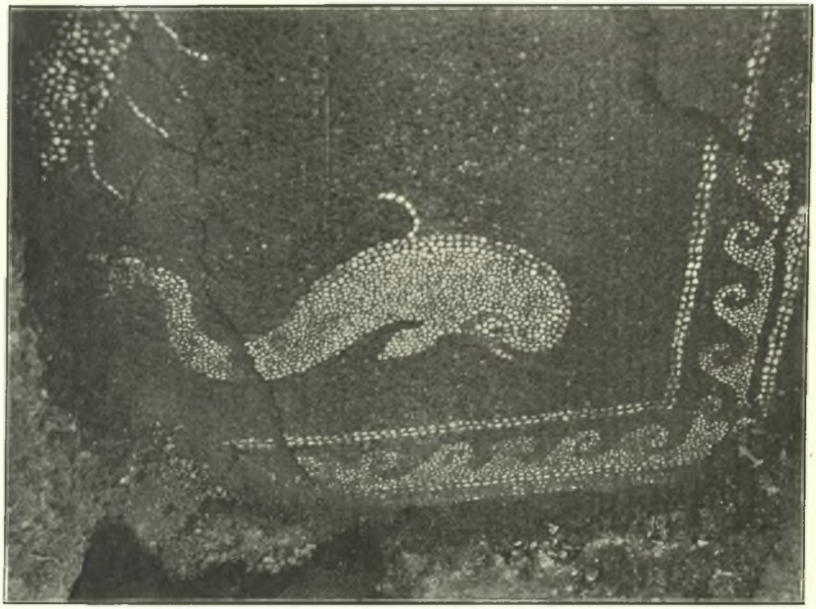

Εἰκ. 4. Τμῆμα ψηφιδωτοῦ δαπέδου μετὰ παραστάσεως καρχαρίου.

ἐξ ἧς προέρχονται τὰ περιγραφέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τῆς ἀνακοδομῆς.

Τελευταία δὲ σκαφὴ ἐνηργήθη ἐφέτος ἐν τῷ 200 περίπου μέτρα δυτικῶς τοῦ χωρίου κειμένῳ κτήματι τοῦ κ. Ἰω. Δέμη. Ἐνταῦθα ἀνευρέθη ὡραῖον ψηφιδωτὸν δάπεδον, τετράγωνον, διαστάσεων 2.70×2.70 μ., κατεσκευασμένον διὰ φυσικῶν στρογγύλων θαλασσίων ἢ ποταμίων ψηφίδων (δμ. 0,007) χρώματος λευκοῦ καὶ κυανοῦ, τινῶν δὲ ἐρυθροῦ καὶ κιτρίνου. Ἐντὸς πλαισίου ἐκ σπειρομαιάνδρου εἰκονίζονται ἐπὶ ἐδάφους κυανοῦ, παριστῶντος τὴν θάλασσαν, τέσσαρες μὲν λευκοὶ καρχαρίαι κατὰ τὰς γωνίας, (εἰκ. 4) εἷς δὲ πολλάκις ἀνελισσόμενος, θαλάσσιος ὄφις πιθανῶς, ἐν τῷ μέσῳ. Δυστυχῶς τὸ τρίτον περίπου τῆς ἐπιφανείας τοῦ ψηφιδωτοῦ καταστραφὲν ὑπὸ τοῦ ἀρότρου δὲν ἐπιτρέπει νὰ διακριθῇ σαφῶς τὸ ἐν τῷ μέσῳ θαλάσσιον τέρας (εἰκ. 5).

Ἀξιοπαρατήρητος εἶναι τῆς παραστάσεως ἡ ἀλήθεια, ἡ ὡραιότης καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς συνθέσεως, ἡ ὁποία φαινομενικῶς μὲν παρίσταται ὡς σύμμετρος πράγματι δ᾽ ὅμως ἀποφεύγει τὴν μονοτονίαν τῆς ἀκριβοῦς ἐπαναλήψεως, ἀφ᾽ οὗ οὔτε τὸ μέγεθος οὔτε ἡ κίνησις τῶν καρχαριῶν εἶναι ἀκριβῶς ὅμοια, παρὰ δὲ τὴν κάτω ἀριστερὰν γωνίαν (εἰκ. 5) ὑπάρχει πλησίον τοῦ μεγάλου καρχαρίου καὶ μικρὸν καρχαρίδιον πληροῦν τὸ διὰ τῆς πρὸς τὰ ἄνω διευθύνσεως τῆς οὐρᾶς τοῦ ὄφεως δημιουργούμενον κενόν. Αἱ ἀνωτέρω ἰδιότητες τοῦ ψηφιδωτοῦ συνδυαζόμεναι πρὸς τὴν ἐπιμελῆ αὐτοῦ κατασκευὴν

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

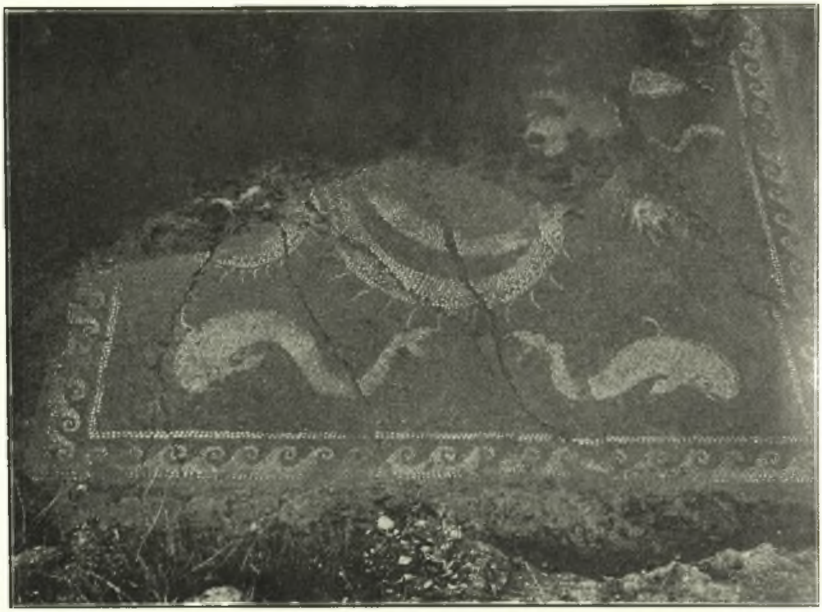

Εἰκ. 5. Ψηφιδωτὸν δάπεδον ἐν Πελλήνῃ.

καὶ τὴν χρῆσιν μικρῶν καὶ δύο μόνον χρωμάτων ψηφίδων καὶ δὴ στρογγύλων, μοὶ ἐμβάλλουσι τὴν ὑπόνοιαν, ὅτι τὸ ψηφιδωτὸν εἶναι ἑλληνιστικῶν χρόνων, ἂν μὴ καὶ ἀρχαιότερον. Ὡς παράλληλα παραδείγματα διὰ στρογγύλων ψηφίδων ἑλληνικῶν καὶ ἑλληνιστικῶν ψηφιδωτῶν ἀναφέρω τὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Διός[1], τὰ τῶν οἰκιῶν τῆς Δήλου[2] καὶ τὰ ἐσχάτως ἐν Ὀλύνθῳ[3] ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν εὑρεθέντα, τασσόμενα ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τοῦ 2ου π. Χ. αἰῶνος.

* * *

Ἐπωφελούμενος τὴν ἐν Πελλήνῃ διαμονήν μου ἠρεύνησα ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀρχαίαν ἔκτασιν ἀφ' ἑτέρου δὲ τοὺς τοίχους τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου Ζούγρα καὶ τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Δεντροῦ, ἐν οἷς εἶχον ἐντοιχισθῆ ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἱκανοὶ ἐνεπίγραφοι λίθοι, ὧν τοὺς πλείστους μετεκόμισα εἰς τὴν αὐλὴν τῆς ἐν Ζούγρᾳ οἰκίας Ι. Δέμη, ἔνθα κατήρτισα μετὰ τῶν ἐκεῖ μετακομισθέντων ἀδεσπότων ἀρχιτεκτονικῶν καὶ γλυπτῶν τεμαχίων μικρὰν ἀρχαιολογικὴν συλλογήν. Παρέχω ἐνταῦθα κατάλογον τῶν ἐπιγραφῶν, ἃς ἀνεῦρον, αἵτινες εἶναι πᾶσαι ἀνέκδοτοι.

1. Ἐπὶ κανονικῆς λιθοπλίνθου ἐκ σκληροῦ πώρου, τεθραυσμένης δεξιὰ

[1] *Cecil Smith* Br. Sch. Ann. III, 1896 - 7 σ. 185.
[2] Exploration Archéol. de Délos VIII pl. XXX κλπ.
[3] *D. M. Robinson* Excavations at Olynthus. Baltimore 1930 σ. 81.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

(ὕψους 0.37, πάχους 0,25 μεγ. σωζ. μήκους 0.30) εὕρηται ἐντὸς λείας περιτενείας πλάτους ἄνω καὶ δεξιὰ 0.065 ἡ ἐπιγραφή: (εἰκ. 6).

Μικύλ[ος ....
γυναικ[.........
θεοῖς εὐορκί[οις...
ἐποίησε

Εἰκ. 6. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφῆς.

Ὕψ. γραμ. 0.025. Ὀπὴ γομφώσεως βάθους 0.07 ἀνοιγμένη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου ἐχρησίμευε πρὸς στερέωσιν ἀναθήματος. Τὸ πρῶτον ὄνομα συμπληροῦται πιθανώτατα εἰς Μικύλος ἢ Μικύλιος, ὅπερ σπανίως ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς (Μικύλιος IG II 1225) καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι (Ἀνθολ. VII, 460).

Εἰς τὸν 3^{ον} στ. συμπληρῶ εὐορκ[ίοις. Ἡ λέξις θὰ ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῇ καὶ ὡς μετοχὴ εὐορκ[ήσας. Εἰς τὸ τέλος τοῦ αὐτοῦ στοίχου θὰ ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ τεχνίτου ὅστις *ἐποίησε* τὸ ἀνάθημα.

Ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ ἀνάγει τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν 4^{ον} π. Χ. αἰῶνα.

2. Ἐπὶ ὀρθογωνίου μαρμαρίνης πλακός, διαστάσεων 0.145×0.125 ×0.04, φερούσης ἄνω φιαλοειδῆ κοιλότητα ὑπάρχει ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ἡ ἐπιγραφή: (εἰκ. 7).

Ἶσις ἐπήκοος

Εἰκ. 7. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη πληροφορεῖ ἡμᾶς περὶ λατρείας τῆς Ἴσιδος ἐν Πελλήνῃ, ἣν δὲν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας. Ὡς μαρτυρεῖ ἡ κοιλότης, ἡ πλὰξ ἀπετέλει πιθανῶς τὸ ἄνω μέρος βωμοῦ, παρομοίου πρὸς τὸν ἐν τῷ Ὠδείῳ τοῦ Περικλέους ἐφέτος εὑρεθέντα (ΠΑΕ 1931 σελ. 35). Καὶ περὶ μὲν τῆς λατρείας τῶν Αἰγυπτίων θεῶν ἔξω τῆς Αἰγύπτου ὅρα *Lafaye* Histoire du culte des divinités Alexandrines hors dell'Egypte 1884, περὶ δὲ τοῦ

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

ἐξ ἀνατολικῶν κυρίως λατρειῶν ἕλκοντος τὴν καταγωγὴν ἐπιθέτου *ἐπήκοος* *Weinreich*, Θεοὶ ἐπήκοοι ἐν Athen. Mitt. 1912 σελ. 1—68.

Ὁ λίθος εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι Βλ. Ράλλη ἐπὶ τῆς Τσέρκοβας.

3. Βάθρον ὀρθογώνιον τεθραυσμένον εἰς τρία (διαστ. 0.90 × 0.295 × σ. πλ. 0.19). ἐξ ἀμυγδαλίτου λίθου, εὑρεθὲν ἐν τῷ κτήματι τοῦ Βλ. Γεννάτου κειμένῳ εἰς τὴν ρίζαν τῆς Ν. Δ. κλιτύος τῆς Τσέρκοβας. Φέρει ἄνωθεν κοιλότητα βάθους 0.08 πρὸς ὑποδοχὴν τῆς πλίνθου ἀγάλματος, εἰς τὴν ἀνάθεσιν τοῦ ὁποίου ἀναφέρεται ἡ ἀκόλουθος ἐπὶ τῆς ὀρθῆς πλευρᾶς του κεχαραγμένη δωρίζουσα ἐπιγραφή, (εἰκ. 8).

Εἰκ. 8. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιγραφῆς.

Ὕψ. γραμμ. 0.04.

Ἁ πόλις τῶν Πελλανέων
Δάμωνα Σωσάνδρου
γυμνασιαρχήσαντα ἀρετᾶς
ἕνεκεν καὶ εὐνοίας τᾶς εἰς
ἑαυτάν, θεοῖς.

Τὸν τιμώμενον ἐνταῦθα δι' ἀνδριάντος «ἀρετᾶς ἕνεκεν» Δάμωνα Σωσάνδρου δὲν γνωρίζω ἀλλαχόθεν. Γνωστὴ ὅμως ἐκ τοῦ Παυσανίου εἶνε ἡ ἐν Πελλήνῃ ὕπαρξις γυμνασίου, οὗτινος ὁ Δάμων ἐχρημάτισε γυμνασιάρχης. Οἱ ἀκρέμονες οὓς φέρουσι τὰ γράμματα καὶ τὸ σχῆμα των ὑποδηλοῦσι ρωμαϊκοὺς χρόνους.

4. Πλὰξ μαρμάρου λευκοῦ (0.28×0.41×0.05) τεθραυσμένη εἰς τέσσαρα τεμάχια. Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι Ἰω. Γκόλια ἐπὶ τῆς Τσέρκοβας, φέρει δὲ τὴν κάτωθι ἐπιγραφήν: (εἰκ. 9).

Ἡ πόλις τῶν Πελλη
νέων καὶ Ῥωμαῖοι οἱ κ[α
τοικοῦντες Πόπλιο[ν
Κανείνιον Ἀγρίπ[παν
τῶν ἐκ προγόν[ων εὐερ-
γέτην.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

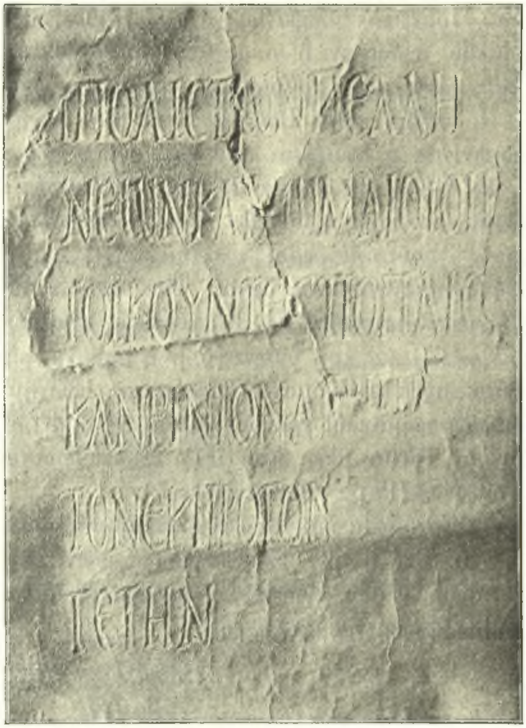

Εἰκ. 9. Φωτογράφημα ἐκτύπου τῆς ὑπ' ἀρ. 4 ἐπιγραφῆς.

Ὕψ. γραμ. 0.036. Πρόκειται καὶ πάλιν ἀναμφιβόλως περὶ τῆς ἐπιγραφῆς βάθρου ἀνδριάντος ἱδρυθέντος πρὸς τιμὴν τοῦ ρωμαίου προφανῶς Ποπλίου Κανεινίου Ἀγρίππα. Τὸν ἄνδρα τοῦτον τιμῶσι οὐ μόνον οἱ αὐτόχθονες Πελληναῖοι *(ἡ πόλις τῶν Π.)* ἀλλὰ καὶ *Ρωμαῖοι οἱ κατοικοῦντες* ἤτοι ἡ ἐν Πελλήνῃ παροικία τῶν Ρωμαίων.

Ἐκ τῶν δύο τελευταίων ἐπιγραφῶν οὐ μόνον διαπιστοῦται καὶ ἐπιγραφικῶς ἡ παρὰ τὸ χωρίον Ζούγρα θέσις τῆς ἀρχαίας Πελλήνης ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους.

Ἡ γραφὴ τῆς ἐξεταζομένης ἐπιγραφῆς ὑπενθυμίζει παρομοίας τῶν αὐτοκρατορικῶν ρωμαϊκῶν χρόνων.

5. Τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων (3ου ἢ 4ου μ. Χ. αἰῶνος) φαίνεται νὰ εἶναι ἑτέρα κολοβὴ δυστυχῶς ἐπιγραφὴ κεχαραγμένη ἐπὶ πώρου λίθου ἐντοιχισμένου εἰς τὸ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν καφενεῖον τοῦ Ἰω. Γκόλια καὶ λέγουσα:

γραμμα/τέως ὕμνου τοῦ
. . . . . Δαιταλεῖς: Λαμία
Δαμοστράτα
Νεικόστρατος — Διαστάσεις 0.23 × σωζ. μ. 0.50.
Δαμοστράτα — ὕψ. γραμ. 0.018.
Εὐσχήμων
Ἐπέραστος
Τριτία
Εισω . .
Εριτ . . .

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι γεγραμμένη ἐντὸς δέλτου, ἧς σῴζεται μόνον τὸ δεξιὸν

6

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

οὓς. Πρόκειται προφανῶς — ὡς ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *δαιταλεῖς* [1] συνάγεται—περὶ ὁμίλου συσσίτων ἢ συμποτῶν ἡμιθρησκευτικοῦ χαρακτῆρος, οἵους συχνὰ ἀπαντῶμεν κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς ἰδίᾳ χρόνους. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 2ου αἰῶνος π. Χ. ὑπῆρχε παρὰ Ρωμαίοις καὶ ἰδία ἀρχὴ «δαιταλέων», οἱ epulones, ὧν ἔργον ἦτο ἡ ἐπιμέλεια τῶν πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν διδομένων δημοσίων δείπνων [2]. Κατὰ τὰ δεῖπνα δὲ ταῦτα, ὡς ἀναφέρεται ρητῶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων, ἐψάλλοντο πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν ἢ καὶ ἡρώων, ὕμνοι ἤτοι ποιήματα ἐξυμνητικά. Τοιοῦτο δὲ βεβαίως ποίημα εἶναι καὶ ὁ ἐν στ. 1 τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς μνημονευόμενος ὕμνος. Τὴν πρὸ αὐτοῦ λέξιν συμπληρῶ γραμμα]τέως δηλονότι ποιητοῦ. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων μάλιστα τοῦ ἄλφα (Α) τοῦ σῖγμα (C) καὶ τοῦ ὀμέγα [ω], ἡ ὀρθογραφία τῶν ὀνομάτων (Νεικοστράτα) αὐτὰ ταῦτα τὰ ὀνόματα (Ἐπέραστος, Εὐσχήμων) καὶ τέλος ἡ δέλτος δηλοῦσι σαφῶς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ δὴ 3ον ἢ 4ον μ. Χ. αἰῶνα. Περίεργον εἶναι τὸ ὄνομα Τριτία, ὅπερ ἦτο μέχρι τοῦδε γνωστὸν ὡς ὄνομα τῆς θυγατρὸς τοῦ Τρίτωνος (Pape - Benseler ἐν λ.).

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὰς ἐπιτυμβίους.

5. Στήλη μεθ᾿ ἁπλοῦ λείου τριγωνικοῦ ἀετώματος (0.35×1.10×0.10) ἐκ πώρου λίθου, εὑρεθεῖσα ἐν θέσει Γοῦβες κατὰ τὴν ΒΑ κλιτὺν τῆς Τσέρκοβας· φέρει τὴν ἐπιγραφήν:

Ματρίχα Τιμόλα
Θηβαί[ο]

Ὕψ. γραμμ. 0.03. Τὸ ὄνομα Ματρίχα ἀθησαύριστον ἀλλὰ πάντως Βοιωτικόν, σχηματισθὲν παρὰ τὸ γνωστὸν Ματρὼ (IG VII 146, 1188) διὰ τῆς συνήθους εἰς βοιωτικὰ ὀνόματα καταλήξεως - ίχα (πβλ. Ἀθανίχα, Ἀντανδρίχα, Ἀριστίχα, Μελαντίχα, Ὀλυμπίχα κλπ.). 4ου ἢ 3ου π. Χ. αἰῶνος.

6. Ἐπὶ πλακὸς ἐγχωρίου λίθου, ἀποκειμένης ἐν τῇ οἰκίᾳ Ἰω. Δέμη, διαστ. 0.43×0.285×0.105 διαστ. ἡ ἐπιγραφὴ

Πυθονίκου

Ὕψ. γραμ. 0.026. Τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος.

7. Στήλη ἀετοῦχος μετ᾿ ἰωνικοῦ ἀναγλύπτου κυματίου, ὁλικοῦ σῳζομένου ὕψους 0.72, πλ. 0.37 καὶ πάχ. 0.10. Φέρει ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως εὐθὺς μὲν κάτωθεν τοῦ κυματίου τὴν ἐπιγραφήν:

Νικία χαῖρε

ὑπὸ δὲ ταύτην ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτον ἅμμα (φιόγκον) ἐξ ἐκείνων τοὺς

[1] Ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου (III στ. 3111) φέρεται: δαιταλεὺς = θιασώτης, συμπότης.

[2] Ὅρα σχετικῶς *Bloch* ἐν Daremberg-Saglio Dict. des Antiquités ἐν λ. *epulo*.

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212

ὁποίους συχνὰ συναντῶμεν ἐπὶ παραστάσεων νεκρικῶν μνημείων μάλιστα ἐπὶ λευκῶν ληκύθων. Ρωμαϊκῶν χρόνων.

8. Πλὰξ τεθραυσμένη στήλης ἀετούχου, πάχ. 0.14 καὶ σῳζομένου πλάτους 0.31. Φέρει τὴν ἐπιγραφήν:

Ἑρμιόνα
Σωσιβία

Τὸ σχῆμα τοῦ ἄλφα (Α) ἐμφαίνει ρωμαϊκοὺς ἢ τὸ πολὺ τοὺς τελευταίους ἑλληνιστικοὺς χρόνους.

9. Τμῆμα πλακὸς χρησιμοποιούμενον σήμερον ὡς βαθμὶς τῆς κλίμακος ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Βλ. Μανδελιᾶ ἐν τῷ πρὸς Δ. τοῦ Ζούγρα χωρίῳ Δενδρῷ

Σωσὼ
χαῖρε ὕψ. γραμ. 0.04

Ρωμαϊκῶν χρόνων.

10. Κάτωθεν κακοτέχνου προτομῆς γυναικὸς ἐκ πώρου λίθου ἐπὶ ταινίας ὕψ. 0.18 καὶ πλάτους 0.40 ἡ ἐφθαρμένη ἐπιγραφή:

. . . . ***Διονυσίου***
. . . . ***ηρω*** . . . .

ὕψ. γραμ. 0.02. Τῶν ἐσχάτων ρωμαϊκῶν χρόνων.

Πλὴν τῶν ἄνω καταλεχθεισῶν ἐπιγραφῶν εὕρηται ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Ραχιανιώτη ἐν Ζούγρα καὶ ἡ διὰ γλυπτοῦ ἀνθεμίου στεφομένη ἐπιτύμβιος στήλη, ἡ φέρουσα τὴν ἐπιγραφὴν *Ἀρισταρέτα χαῖρε*, ἥτις πάλαι ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ von Duhn ἐν Ath. Mitt. III (1878) σελ. 61.

Α. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

---

8. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΔΩΔΩΝΗΣ

Ἕνεκα τοῦ μικροῦ διατεθέντος ποσοῦ ἡ ἐργασία ἐφέτος περιωρίσθη εἰς τὸν καθαρισμὸν τοῦ πέρυσι ἐν μέρει ἀποκαλυφθέντος μεγάλου τετραγώνου κτιρίου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸ μικροῦ ναΐσκου καὶ εἰς τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν τοῦ πλουσίου εἰς χαλκᾶ εὑρήματα «ἀποθέτου».

Ἡ ἀποκομιδὴ τοῦ μεγάλου ὄγκου τῶν χωμάτων ἐκ τοῦ πρώτου κτιρίου μᾶς ἀπεκάλυψε ὅτι πρόκειται περὶ δύο κτιρίων, ἑνὸς μεγάλου τετραγώνου, ἴσως τοῦ ἀρχικοῦ, καὶ ἄλλου ὀρθογωνίου ὕστερον ἴσως κατασκευασθέντος. Τοῦ πρώτου ἡ ἐσωτερικὴ διαρρύθμισις καὶ πάλιν δὲν εἶναι τελείως σαφὴς ἐκ τῆς μεγάλης καταστροφῆς, τὴν ὁποίαν ὑπέστη, σῳζομένων μόνον μικρῶν λειψάνων τοίχων, ἐνιαχοῦ ἐπαλλήλων (Βλ. ΠΑΕ, 1930 σελ. 52-54 καὶ Πίν. 1).

Institutional Repository - Library & Information Centre - University of Thessaly
12/10/2023 11:55:49 EEST - 167.114.118.212